

Değerli ODTÜM ler ve onların değerli yakınları,

Bu gün sizlere Türkçemizde garip ve kanımca uygun olmayan adlarla anılan bir bitki türü ve onunla ilgili faaliyetler hakkında bilgi vereceğim. Hepimiz duymuşuzdur, kaynanadili, kaynana sopası, cehennem sopası, dikenli incir, kaynana yumruğu, kaynana topuzu, bir gecelik gelin, İsa Kaktüsü, Peygamber Kılıcı ve benzerleri. Bu bitkiyi anarken Red Kit i de unutmamalıyız. **(R.2)** Red Kit deyince aklıma geldi, internette yaptığım araştırmada bu bitkiye Amerika'da da Desert rose (Çöl Gülü), Black rose(Siyah Gül), Mustache plant(Bıyık Bitkisi), Sand dolar (Km Doları) gibi isimler vermişler. **(R-3)** Evet, her ne kadar bu isimlerle anılıyorsa da en yaygın isimleri ile bunlar Kaktüslere verilen isimlerdir.

KAKTÜS VE SUKKULENT NEDİR?

Kaktüs familyası. Bitkiler dünyasının vasküler, çift çenekli ve çiçekli bitkiler olarak adlandırılan kolunda yer alan bir familyadır. Tüm kaktüs familyası türleri sukkulent bitkilerdir. (Sukkulent, gövde veya yapraklarındaki özel etli dokularda su tutma, biriktirme yeteneği olan bitki anlamındadır.) Ancak tüm sukkulent bitkiler kaktüs değildir. Kaktüs dışı olanlara genellikle "diğer sukkulentler" denir. Bitkiler dünyasının birçok familyasında az veya çok sayıda sukkulent tür bulunur. Hepimizin bildiği ve salata veya yemek olarak kullandığımız semiz otu, kırlarda bol miktarda gördüğümüz sütleğenler yaygın olarak gördüğümüz sukkulent türüdür. **(R-4)**

Bu tür bitkiler, ışık ya da suyun azaldığı dönemlerde hayatta kalmayı başarabilecek su tutma özelliği yanında, aşırı su kaybını engelleyebilecek şekilde gözeneklerini kapatmak, fotosentez işlemini gece de sürdürebilmek ya da çok olumsuz şartlarda uyku fazına geçerek uygun koşulları beklemek gibi, özel bazı başka yetenekler de geliştirmişlerdir. Hemen tüm kaktüsler gövde sukkulentidir. Yani suyu gövdelerinde biriktirirler. **(R-5)** Gövde dışında köklerde, dallarda ya da yapraklarda su biriktiren kaktüs ya da diğer sukkulentler vardır.

Su kaybının en aza indirilmesini sağlayabilmek için, gövde yüzeyi en aza indirgenmiştir. Bazı türlerde gövdede hemen hiç girinti çıkıntı yoktur, sadece basit silindirik ya da küresel bir gövde söz konusudur. **(R-6)- (R-7)**

Mammillaria gibi bazı kaktüslerde gövde üstü düz değil, içi su dolu çıkıntılarla (tüberkül) kaplıdır, bu durumda genel kurala aykırı olarak su kaybetme alanı fazlaşmış gibi görünse de, bunun da bir nedeni vardır, şöyle ki, bitki aşırı kurak dönemlerde bu keseciklerden su kaybederek buruşup büzülür ve yıkılmadan küçülüp yağmur mevsimini bekleyebilir **(R-8)**

Kaktüsler, Sukkulentlerin bir alt koludur. Farklı olarak nitelenmelerinin sebebi, Kaktüslerin areol denen özel bir organlarıdır. Areol, evrim sürecinde uyum sağlayabilmek amacıyla gerilemiş olan dal ve yaprak kompleksidir. Kaktüslerin büyüme, yan dal verme ve çiçek açma işlemleri yalnızca areollerden olur. **(R-9)- (R-10)**

Kaktüsler sadece çöllerde mi yaşarlar?

Red Kit çizgi romanlarından etkilenecek kaktüsler çöl gibi kurak yerlerde veya bazı karikatürlerde olduğu gibi çölde susuz kalmış bir insanın vaha diye yaklaştığı yerde karşısına bir kaktüs çıkması gibi, insanların akıllarında kaktüslerin sadece çöllerde yaşadığı kanısı oluşmuştur. Sanılanın aksine kaktüsler gerçek kum çöllerinde yaşamazlar. Kum çölü hiç yağmur olmayan yer demektir. Oysa kaktüs de olsa, yaşamak için her bitkinin az veya çok su gereksinimi vardır. Kaktüsler ve diğer sukkulentler gezegenimizde oldukça geniş alanlar kaplayan ve yarı-çöl olarak adlandırılan bölgelerin bitkileridir. Başlıca yarı çöller Arizona çölü, Meksika'da Sonoran çölü, Peru ve Şili'deki

Atacama çölü ile diğer Güney Amerika ülkeleri ile Afrika'nın birçok bölgesinde bulunur. Buralarda yıllık yağış çok az ve düzensizdir. Ancak tüm kaktüsler Amerika kıtalarının (kuzey ve güney) endemik bitkileridir. Diğer sukkulentler ise bütün kıtalarda yaygın olarak bulunurlar.

Her ne kadar genellikle çöl koşulları ile birlikte düşünölseler de, aslında tüm kaktüsler çöllerde yaşamazlar. Bazı kaktüsler tropikal ormanlarda yaşayacak şekilde evrim geçirmişlerdir. Bu ortamda da su eksikliğinden çok, ışık eksikliği ile mücadele etmeyi öğrenmişlerdir. Örneğin, tropikal yağmur ormanlarında yaşayan 'Epiphyllum' türü kaktüsler, yukarıdaki sıkışık yaprak örtüsünün yarattığı gölge nedeniyle, daha fazla ışık alabilmek amacıyla yassılmış ve genişlemiş bir gövdeye sahiptirler, böylelikle daha fazla ışık almaya çalışırlar. Ayrıca, bu bitkiler ağaç gövdelerine tutunarak daha yükseklere tırmanarak, ışığa daha yakın olmayı başarırlar. **(R-6)** Bir kaktüs yetiştiricisinin bu gibi detayları bilmesi, bitkinin orijinal ortamını tanıması ve baktığı bitkinin arzu ettiği ortamı sağlayabilmek, su, nem, toprak ve ışık koşullarını daha iyi tasarlamasına olanak verir.

Kaktüsler genelde kuraklık sorununu aşabilmek için kısa bir yaşam döngüsü kurgulamışlardır. Bu sayede, yağmurların başlamasıyla birlikte çabucak gelişip dallanıp, yapraklanıp çiçeklenirler ve bir aydan kısa bir süre zarfında tohum üretmeye başlarlar.

Cereus, bu türün bazı bireyleri gece açan bitkilerdir. (nokturnal) çiçek çapları 25 cm'e kadar çıkabilir. **(R-11)** Gece açanlar genellikle açık renklere sahiptirler, böylelikle tozlaşmayı sağlayabilmek adına, büyük kelebekler, yarasalar ve gece uçan bazı kuşların dikkatini daha kolay çekebilirler

Gündüz açan diğer türler ise genelde kelebek, uçan böcekler için cazip gelen ve albenisi olan renklere sahiptirler.

KAKTÜSLER RADYASYONU EMER Mİ?

"Radyasyon nedir?" sorusunun cevabında gizlidir aslında! Günlük hayatta radyasyon kelimesi, yanlış olmasa bile eksik bir içerikle kullanılmaktadır! Günlük hayatta radyasyon kelimesi; Sadece alfa, beta, gamma, x ışınları gibi, çok yüksek enerjili ve canlı organizmalara zararlı olan türden ışınım (ışıklar) için kullanılmaktadır... Oysaki;

Görebildiğimiz her türlü ışıklar, ışınlar, mikrodalga ışınları, radyo ve tv dalgaları /ışınları v.s., bu ışınların hepsi aslında radyasyondur! Yani, Fizik Bilimi' ne göre, "RADYASYON = IŞIK" 'tır! Ampulden gelen görünür ışıkda radyasyondur mesela... :)

HAYIR!

Çünkü kaktüsler bir radyasyon (ışık) mıknatısı değildir! Kaktüslerin radyasyon mıknatısı olabilmeleri için (direkt olarak kendi gövdeleri üzerine düşmeyen radyasyonu (ışığı), çekip emebilmeleri için), karadelik olmaları gerekmektedir...

EVET!

Çünkü kaktüsler, direkt gövdeleri üzerine düşen ışığı (radyasyonu) emip fotosentez yapmak için kullanırlar! Yani kaktüsler, her bitki gibi hayatta kalabilmek için, gövdeleri üzerine düşen ışığı (radyasyonu) emerek, fotosentez yapmaya zorunludurlar! Fakat kaktüslerin fotosentez yapmak için kullandığı radyasyon (ışık), canlı organizmalara zararlı olan türden yüksek enerjili bir ışınım değildir! Aslında, kaktüslerin fotosentez yapmak için kullandığı radyasyon (ışık), bildiğiniz güneş ışığıdır (radyasyondur)...

Bir de şu var tabi; Gerçekte tüm yüzeyler, ki bunun içinde bizlerde varız, üzerilerine düşen ışığı (radyasyonu) bir miktar emerler (soğururlar)! Yani, kaktüsün emdiği radyasyondan belki de daha fazlasını, aynı anda saksısı da emmektedir. Ayrıca TV cihazları ve ekranlar, canlılığa zarar verici

türden, çok yüksek enerjili bir ışınım (radyasyon) üretemezler! Açıkçası, TV cihazlarından veya ekranlardan yayılan radyasyon, zaten zararlı değildir!

Kaktüsler daha mı az ilgi isterler?

Pek çok kişi, zaten oldukça olumsuz şartlarda yaşamakta olan bu bitkilerin hemen hiç ilgi gösterilmese de yaşayabileceklerini düşünürler, bir anlamda doğrudur, ihmal edilmeyi tolere edebilirler, ancak, kaktüsler de yaşayan canlılardır ve bakım gördükleri takdirde her yıl düzenli olarak çiçek açıp büyürler. Uzunca bir süre sulanmayan bir kaktüs, bir süre sonra uykuya geçecektir, bu da eğer uygun zaman değilse, bitkinin büyümesini durdurması anlamına gelecektir.

Bu nedenle evinizde kaktüsünüz var ise ve bundan sonra almak isterseniz

- Kaktüsünüzü güneş ışığı alan pencere önüne koymanızı
- Radyatörlerin yanması ile birlikte
 - Özellikle kapalı bir balkonunuz var ise hele ışıklı ise kaktüsünüzü son kez sulayarak Nisan ayı başına kadar orada tutmanızı,
 - Bu nitelikte bir balkonunuz yok ise yine balkona koyup çok soğuk günlerde üzerini kalın naylonlarla üzerini örtmenizi,
 - Ya da evinizde radyatörden uzak normal gün ışığı alan bir yere koymanızı,
 - Radyatör önüne koyarsanız da, radyatör ile duvar arasına bir karton koyarak radyatörden gelen ısının doğrudan saksılara vurmasını engellemeğinizi,
- Bu süre zarfında kaktüsleriniz ne kadar kurursa kurusun hiç su vermemenizi,
- Diğer zamanlarda kaktüs saksısının ne kuru kalması, nede çok fazla yaş olmaması gerekir. Kaktüs köklerindeki toprak kurumadan sulamamanızı, su verirken de bol su değil sadece toprağı ıslatacak kadar su vermenizi tavsiye edeceğim. Zira fazla su kaktüslerinizin çürümmesine neden olur.
- Her saksı bitkisinde olduğu gibi Kaktüsün de saksısı büyük olursa kök sistemi büyür ve gücünü o tarafa verir. Küçük saksıda ise gövde büyür.
- Kaktüsünüzün gövde çapı, saksı çapına eşit olduğu zaman saksıyı değiştirmeniz gerekir ve bunun da ideal zamanı Mart ayıdır. Saksı değişikliğinin asıl temel nedeni sıkışmış olan toprağın değiştirilerek köklerin yeniden hava almasını sağlamak, gübrele ve sulama nedeniyle dengesi bozu olan toprağın yeniden düzenlenmesi gibi konulardır.
- Saksı değiştirirken;
 - Eskisinden bir numara büyük bir saksı seçin, Saksınız koyu renk olması tercih edilmelidir. Açık renk saksılar güneş ışığını içeri geçirir ve istenmeyen yosun ve mantarların saksı içinde gelişmesine neden olur, bitki zarar görür.
 - Saksının dibine iri çakıl yerleştirin ki fazla sular saksı dışına çıksın,
 - Kaktüsümüzü yerine diktikten sonra en üste küçük çakıllar ya da mozaik taşı gibi kırılmış taştan bir örtü sermenin pek çok yararı vardır. Bu tabaka yaklaşık 1 cm kalınlıkta olmalıdır. Bu sayede saksı harcının yıkanıp azalması engellenmiş olur, toprağın üstten kurumaması azalır, rutubet saksının içinde daha uzun kalır. Ayrıca harcın içinde bulunması muhtemel olan yabancı otların çıkması engellenir. Yosun oluşması azalır. Ayrıca topraktan geri sıçraması ihtimali olan sulama suyunun bitki gövdesi üzerinde leke bırakması engellenmiş olur
 - Saksı değiştirdikten sonra 1 hafta su vermemelisiniz.
- Kaktüs toprağı 1/3 oranında torf, temiz kum(deniz kumu ise yıkamanız gerekir) ve kuru toprak olmalıdır. Piyasada yarım piriç tanesi büyüklüğünde öğütülmüş lav taşları

satılmaktadır. Kum yerine onları da kullanabilirsiniz. Bu malzemenin konulmasındaki temel prensip köklerin hava almasını ve su geçirgenliğini arttıracak farklı dolgu malzemelerinin bir arada kullanılmasıdır

- Bütün bunları yaptıktan sonra Nisan ayı başlarından itibaren kaktüslerimizin, bizim onlara gösterdiğimiz sevgiye cevap vermelerini, yani güzel çiçeklerini açmalarını bekleyeceğiz.

(R-12) VE DİĞERLERİ

Her ne kadar çok çeşit varsa da, seralarda ve bazı merkezlerde, genellikle kolay yetiştirilebilen ve üretilen, birkaç yıl içinde çiçeklenecek türler çoğunluktadır. Bursa'da alışveriş merkezlerinde bazı kaktüs ve sukkulent türlerini bulma olanağınız var. En çok çeşidi Koçtaş'ta bulabilirsiniz. Seralar ve yapı marketlerinin bahçe bölümlerinde bulabileceğiniz türlerin pek çoğu, aslında yeni başlayanlar için uygundur. Tahmin edebileceğiniz gibi, bu gibi yerlerde kaktüs konusunda gerçekten uzmanlaşmış kişiler yoktur. Nazik ve çok değerli bir tür, bakımsızlık veya uygun olmayan şartlar sonucu ölebilir, bu nedenle de bu gibi yerlerde daha çok kolay bakılabilecek, harcı alem kaktüsler bolca bulunabilir.

Kaktüsün derisi, bitkinin sağlığı hakkında çok şey söyler. Yorgun duran, solgun bitkiler ya da derisinde kurumuş yaralı bölümler olan bitkiler iyi bakılmamış demektir. Dikenlerin düzgün dağılımı önemli. Bu, uzun yıllar içinde bitkinin hep iyi ve sağlıklı bakılıp büyüdüğünün bir göstergesidir. Kaktüslerde yer yer değişen kalınlıklar, belli senelerde saksı değişimi, ya da gübre gereksinimi olduğu halde bunun karşılanmadığını gösterir. Ayrıca, gövdedeki yaralar, eski bile olsa, bitkinin bir dönem fazlaca sulanmış olduğunu, ya da soğuğa maruz kalmış olduğunu gösterir. Bitki alırken dikkat edilmesi gereken hususları da göz ardı etmemek lazım, yani karanlıkta kalıp uzamış, ya da hastalıklı bitkilerden uzak durmak gerekir. Dikkat etmeniz gereken diğer bir husus bu tür yerlerde satılan kaktüslerin üzerindeki, oldukça sert malzemeden yapılmış ve silikonla kaktüse yapıştırılmış yapma çiçeklerdir. Bunlar kaktüsün tabii halini bozmaktadır.

Daha önce değinildiği gibi, ülkemizde yeni gelişmekte olan bir zevk olması ve eğitimli yetişmiş insan sayısının azlığı nedeniyle bazı satış noktalarında tüm çeşitler sadece "kaktüs" adı altında etiketlenmiş olarak satılmaktadır. Uzman bir kimsenin bulunmadığı bir yerde, tür ismini kullanarak bitki istemek ve bulmak mümkün olmayabilir. Yine de kural olarak, adını bilmeseniz bile, seveceğiniz bir bitkiyi düşünmeden alabilirsiniz. Daha sonra sitemize yollayacağınız bir fotoğraf sayesinde, isimlendirmeniz konusunda destek sağlanacaktır. Geriye kalan, sevdiğiniz bitkinizin yetiştirme koşulları hakkında bilgi edinmek ve büyütmeyle başlamaktır.

Değerli arkadaşlar sizlere dağıtmış olduğum yazılardan da okuyacağınız üzere kaktüs sevenlerin bir araya gelerek oluşturdukları **kaktüs rehberi** isimli bir sitemiz vardır. Buraya üye olabilirsiniz ve üye olduğunuz taktirde sizde grup üyeleri ile birlikte yaşam, doğa, genel kültür konularında da sohbet edebileceğiniz gibi, kaktüsler ve sukkulentlerle ilgili kapsamlı bilgileri bu sitede bulabilirsiniz ve bu tutkuya sahip insanlarla bilgi alışverişinde bulunup dostluk kurabilirsiniz.

Bu grup üyelerinin yaklaşık 3-4 senelik birlikteliği sonucunda Kaktüs ve Sukkulent Derneği kurulmuştur. Dernek konusunda gezegenimizde 39 uncu, Türkiye'de ise 1 inci dernektir. Derneğimizde İstanbul, Ankara, İzmir ve Bursa'dan üyelerimiz bulunmaktadır. Üyelerimizin büyük bir kısmı konusunda usta kişiler olup, kaktüs ve sukkulent yetiştiriciliğinde profesyonel ve amatör olarak yer almaktadır. Sn. Ediz Hun'da bir biyolog ve çevreci olarak üyelerimiz arasındadır.

Derneğin amacı sukkulent ve kaktüs sevgisini yaygınlaştırarak tabiat sevgisini aşılmasıdır. Bunun içinde sukkulent ve kaktüsleri nasıl yetiştireceğinizi, karşılaştığınız sorunları nasıl çözeceğinizi, yetiştirdiğiniz kaktüslere ait bilgi ve resimlerini gerek internet ortamında, gerekse yapılacak toplantılarla paylaşabilme olanaklarını sağlamaktadır.

Kaktüslere merak duyuyor iseniz, size dağıtmış olduğum kâğıtlardaki site adresine girerek ister gruba, isterseniz derneğe üye olabilirsiniz.

Her aileye vermiş olduğum kâğıtlarda bir numara bulunmaktadır. Şimdi çekeceğimiz kura ile bir tarihli aileye aşılanmış bir kaktüs, bir aileye de bu sunumun CD sini vereceğim. Hepinize sevgi ve saygılar.

TOPLANTIDA DAĞITILAN YAZI ÖRNEĞİ

Bu gün sizlere tabiatın her varlığı gibi harika olan, sabırlı, gösterilen sabıra sevgi dolu çiçekleri ile ve estetik gövde görünüşleri ile cevap veren Sukkulentler ve özellikle Kaktüsler hakkında bilgi vermeye çalışacağım. Evinize gittiğinizde, belki buradan esinlenerek 1-2 saksı almayı planlayacaksınız veya boş vakitlerinizde internette sörf yaparken aşağıda belirteceğim site adreslerine girerken tabiatın bu muhteşem güzellerinin fotoğraflarını, onu sevenlerin bilgi aktarımlarını görebileceksiniz.

Ülkemizde, Kaktüs ve sukkulent sevgisinin paylaşıldığı sitelerin en başında www.kaktusrehberi.com sitesi gelmektedir. Kaktüs Rehberi sitesi kaktüs ve sukkulent meraklıları ve doğaya sevgi ve saygıyla bağlı olan bitki/hayvan severlerin kurduğu sadece kaktüs değil, aynı zamanda yaşam, doğa, genel kültür konularında da sohbet ettikleri bir arkadaşlık grubudur. Kaktüsler ve sukkulentlerle ilgili kapsamlı bilgileri bu sitede bulabilirsiniz.. Grup adresinde de bu tutkuya sahip insanlarla bilgi alışverişinde bulunup dostluk kurabilirsiniz...

Bunun dışında:

- Antalya'da bulunan, ülkemizin en büyük kaktüs yetiştiricisi Taner Angay' ın <http://www.kaktus.web.tr>
 - Ragıp Esener' in -ki şu anda emekli olup mesleğini bırakmıştır- 'Köyceğiz' de bataklıktan cennete çevirdiği muhteşem bahçesi, www.palmiyemerkezi.com,
 - Kaktüslere ve doğal yaşam ortamlarına ait bilgi veren fotoğraflar <http://picasaweb.google.com/cactusalta>
 - Çetin yalçın' ın güzel kaktüs resimleri www.flickr.com/photos/cetinyalcin
 - Maryam Üstündağ' ın Sukkulentlerle ilgili www.sunsucculents.com
- Adreslerinde keyifli vakit geçirebilirsiniz.

